

اردیبهشت ۱۴۰۴
۱۵۰۰۰ تومان

شجره

ایرینده ویرنا

شهدای خدمت

کارنامه دولت سیزدهم در سیاست،

اقتصاد و فرهنگ



نچرا

اردیبهشت ۱۴۰۴
۱۵۰۰۰ تومان

شهدای خدمت

کارنامه دولت سیزدهم در سیاست،

اقتصاد و فرهنگ

داستان جلد

نجوا به مناسبت سالگرد شهادت سیدابراهیم
رئییسی بررسی می کند
در سالروز شهادت این خدمتگزاران نظام، نگاهی
به کارنامه دولت سیزدهم، تصویری روشن از
رئیس جمهوری را به نمایش می گذارد که نه تنها
شعارهایش نمایشی نبود، بلکه در عمل، منافع
ملی و وحدت مردم را در اولویت قرار داد.



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



اشرف الموت قتل الشهاده

شهادت برترين مرگهاست.

رسول خدا صلى الله عليه وآله

بحار الانوار، ج ۶۷، ص ۸، حديث ۴



شورای س
هیئت تح
طراح جلد
با تشکر

صاحب امتیاز : امیرحسین عطارزاده
مدیر مسئول : امیرحسین عطارزاده
سر دبیر : امیرحسین عطارزاده

نگار

هفته نامه تخصصی دانشجویی

فهرست

یادداشت مدیر مسئول ۶

۸ پرونده ویژه

۱۰ ۶ کلاس اخلاق رئیسی

۱۴ رئیس جمهور مردم مند

۳۲ ۸ گام رو به جلو در دانشگاه

۴۴ دیپلماسی عقلانیت انقلابی

۵۶ تجسم حکمرانی انقلابی در سپهر جمهوریت

شورای سیاست‌گزاری : احمد رحمتی-ایران قمی - راحله احمدی - رضا قرآنی
هیئت تحریریه: فاطمه اسدی- دل آرام نصیری - محمدحسین ملکی - زهرا ایزدی - محمد میرزاپور
طراح جلد و صفحه‌ارایی: امیرحسین عطازاده ویراستاری و نمونه خوانی : مریم ترکمیان
باتشکر از : مدیریت فرهنگی داتشگاه تبریز -خانه نشریات دانشگاه تبریز - دکتر جلال احمدی



A dramatic landscape with a bright beam of light from a cloudy sky, white doves flying, and a person on a hill.

امیرحسین عطازاده

مدیر مسئول

نجوانه یک نشریه ساده بلکه یک مسیر برای رسیدن به عمق محورهای متفاوت مورد نیاز دانشجوست.

دانشجویی که از اصل خود و از جنبشی بودنش فاصله گرفته و امروز نیاز به یک بازسازی عظیم در هویت خود دارد سعی ما در نجوا همین ایجاد نقاطی برای ادامه مسیر مربوطه میباشد.



پرونده
ویژه



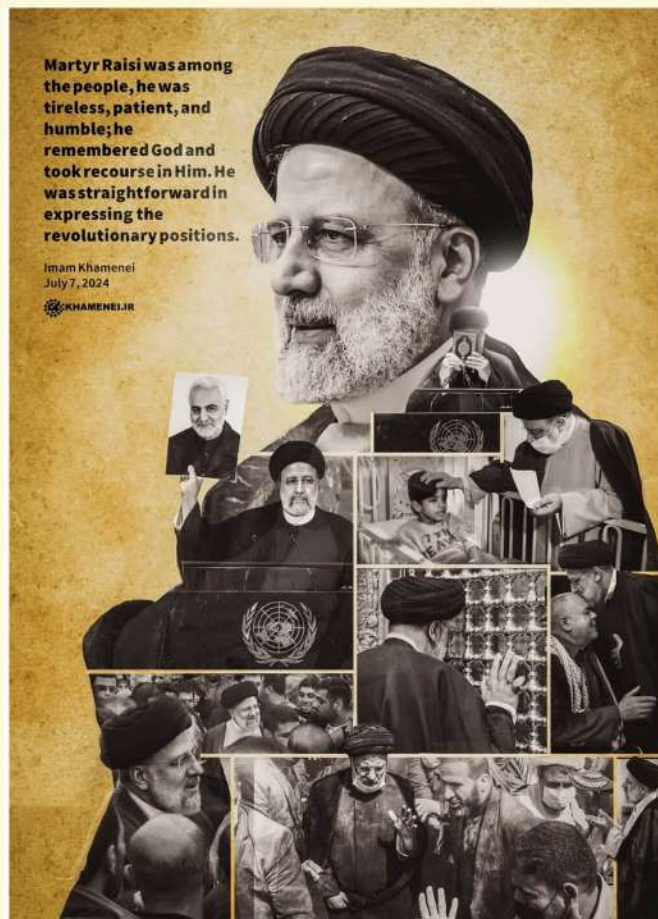
کارنامه دولت سیزدهم در سیاست، اقتصاد و فرهنگ

«نجوا» به مناسبت سالگرد شهادت سیدابراهیم رئیسه بررسی می‌کند در سالروز شهادت این خدمتگزاران نظام، نگاه به کارنامه دولت سیزدهم، تصویری روشن از رئیس‌جمهوری را به نمایش می‌گذارد که نه تنها شعار هایش نمایشی نبود، بلکه در عمل، منافع ملی و وحدت مردم را در اولویت قرار داد.

۶ کلاس اخلاق رئیسی

کلیدواژه‌های متعددی را می‌توان نوشت که حول آن بتوان درباره حجم بی‌اخلاقی سیاسی به کار رفته علیه سید ابراهیم رئیسی صحبت کرد؛ از ۶ کلاسه بودن و ۳۸ سال زندان و اعدام که هر دو از عقل شیطانی دارودسته رجوی جرقه‌اش زده شد و به متن جدل‌های انتخاباتی ایران آمد تا ناهار خوردی؟ و تعارف شکلات و یک امام رضا (ع) را بگذارید برای مردم بماند و دغدغه‌مندی کذایی برخی‌ها پیرامون مالیات آستان قدس. حالا حجم بالا از تمسخر حرف زدن او و بد جلوه دادن کارهای خوبش و مطالب تخریبی علیه او و... بماند.





اما حول همین کلیدواژه‌ها که روی چرکینی از سیاست را مقابل چشم همه بی پرده نمایش می‌دهد، می‌توان درباره اخلاق‌مداری هم صحبت کرد، آن روی سکه تصویر روشنی از سیاست دینی است که اخلاق را حتی مقابل بی‌اخلاقی‌ها هم رعایت می‌کند.

اولین باری که آیت‌الله رئیسی کاندیدای انتخابات ریاست جمهوری شد، برخی بیشتر به انتخابات حساس شدند. او قاضی القضاات بود و تامی‌شد، آمار و پرونده و اطلاعات درباره این و آن دستش بود و دشمنان دانا و دوستان نادانی بودند که علاقه داشتند رئیسی پشت میز مناظره های انتخاباتی حرف‌های نگو بگویند و هیجان انتخابات را بالا ببرد. او اما در کرسی سیاست با تجربه‌تر از آن بود که از مسیر خودداری عاقلانه بیرون بزند. هم از این رو بود که نتوانست به انتخابات هیجان کاذب بدهد و پرچم بگم‌بگم بلند کند. این خودداری عاقلانه اما برای همه قابل فهم نبود.

تخریب رقبا که هیچ، اما حداقل از خودش که می‌توانست دفاع کند؟ می‌توانست؛ کسی که دادستان و قاضی بوده، مگر می‌شود راه دفاع را بلد نباشد، اما دأب او رفتار دیگری بود.

خیلی از حامیان او وقتی پاسخی به توهین‌ها نمی‌داد، از دست او عصبانی می‌شدند؛

مقابل بی‌اخلاقی‌ها و تخریب‌ها، صبوری کرد تا اهل سیاست یاد بگیرند، گرچه به قیمت سکوت او هم برخی یاد نگرفتند! این درس دوم او بود که مردودی‌های زیادی داشت. برخی اهل سیاست به جای آنکه از این مشی رئیسی، اخلاق سیاست‌ورزی بیاموزند، سوءاستفاده سیاسی آموختند و بیشتر تاختند، چون می‌دانستند او سکوت می‌کند. مردودی‌ها فقط هم از مخالفان او نبودند، بسیاری هم از رئیسی زیاد می‌گفتند و می‌گویند، اما تعجب آن بود آنان که از او می‌گفتند، خود مثل او

گویی بازیکن محبوب‌شان پاس گل صد در صدی را رها کرده تا به اوت برود! رئیسی امامی خواست نشان دهد که انتخابات و دنیای سیاست، استادیوم فوتبال نیست که هوادار در هر حالی برای تیم محبوبش هورا بکشد. این درس اول او به حامیان‌ش بود که همه رقم انتظاری از من نداشته باشید و منتظر هورا کشیدن برای هر کار من نباشید.

رئیی می خواست نشان دهد بدون جنگ و جدل و دعوا هم می شود پای میز مناظره انتخاباتی نشست و برای اثبات این نظر، با سکوت خودش شروع کرد؛ سکوت





منشأ همه‌ی خیرات می‌دانند. تفکر اومانیستی که تفکر غالب انسان امروز است، برخلاف آنچه اکثراً پنداشته‌اند، نه تنها انسان را در جایگاه حقیقی خویش نمی‌نشانند بلکه او را به سوی خودپرستی می‌رانند. سودپرستی انسان امروز ناشی از خودپرستی اوست و همان طور که می‌دانیم، منفعت‌گرایی و سودپرستی بنیان اقتصاد سرمایه‌داری است، و بدون هیچ اغراقی می‌توان گفت که تمدن امروز استروکتور نهادهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی خویش را تماماً بر همین بنیان پی افکنده است.

نبودند! برخی حتی پس از شهادت آیت‌الله رئیسی، پرچم هواخواهی امتداد دولت او را بلند کردند، اما در زمانی که او در قید حیات بود، چندان هواخواه دولت او نبودند. مردم‌داری، نداشتن تفرعن در برخورد با مردم، ولایتمداری، دوری از حواشی و آرام نگه داشتن فضای روانی جامعه، پرکاری و به معنای واقعی اهل خدمت به مردم بودن، کلاس‌های درس دیگر رئیسی بود. ۶ کلاسه بودن رئیسی شاید فقط با این مصداق درست باشد. بماند که برخی پس از مرگ هم یقه تخریب او را رها نکردند و اکنون می‌گویند چرا برای رئیسی سالگرد می‌گیرید و... یت‌الله سیدابراهیم رئیسی مثل همه انسان‌ها دیر یا زود دار دنیا را

رئیس جمهور مردم مند

شهید آیت الله سیدابراهیم رئیسی، رئیس جمهوری که نامش با مردم گرایی، عدالت محوری، کارآمدی و همگرایی ملی گره خورده است، در دوران کوتاه اما پربار ریاست جمهوری خود، الگویی کم نظیر از مدیریت جهادی و خدمت صادقانه به جای گذاشت. او که همراه با یارانش حسین امیرعبداللهیان، وزیر امور خارجه، آیت الله آل هاشم، امام جمعه تبریز، مالک رحمتی، استاندار آذربایجان شرقی و سیدمهدی موسوی، سرتیم حفاظت در هلی کوپتری که شهیدان سید طاهر مصطفوی و محسن دریانوش، هدایت آن را برعهده داشتند در راه خدمت به مردم به شهادت رسید،



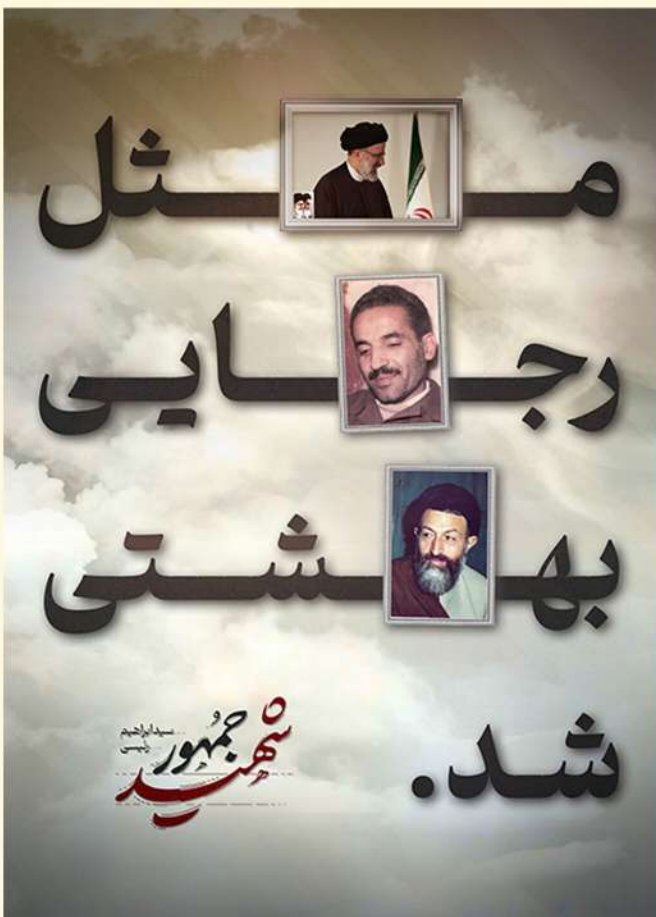
کبری آسویار



نشان داد که می‌توان با اخلاص و تعهد، گره‌های بزرگ را گشود و شکاف‌های اجتماعی را ترمیم کرد. مردم‌گرایی شهید رئیسی در سفرهای استانی بی‌وقفه‌اش به مناطق محروم، از زاغه‌نشینان چابهار تا سیل‌زدگان کرمان، خود را نشان داد؛ عدالت، شعار محوری دولت سیزدهم در تمرکز بر مناطق محروم متبلور شد. کارآمدی دولت سیزدهم در پرکاری، پیگیری و تمرکز بر کارهای زیربنایی نمود یافت و همگرایی دیگر هویت دولت شهید رئیسی در مواجهه با سایر قوا و طیف‌های مختلف مردم بود. در سالروز شهادت این خدمتگزاران نظام، نگاهی به کارنامه دولت سیزدهم، تصویری روشن از رئیس‌جمهوری را به نمایش می‌گذارد که نه تنها شعارهایش نمایشی نبود، بلکه در عمل، منافع ملی و وحدت مردم را در اولویت قرار داد.

غلبه کارآمدی

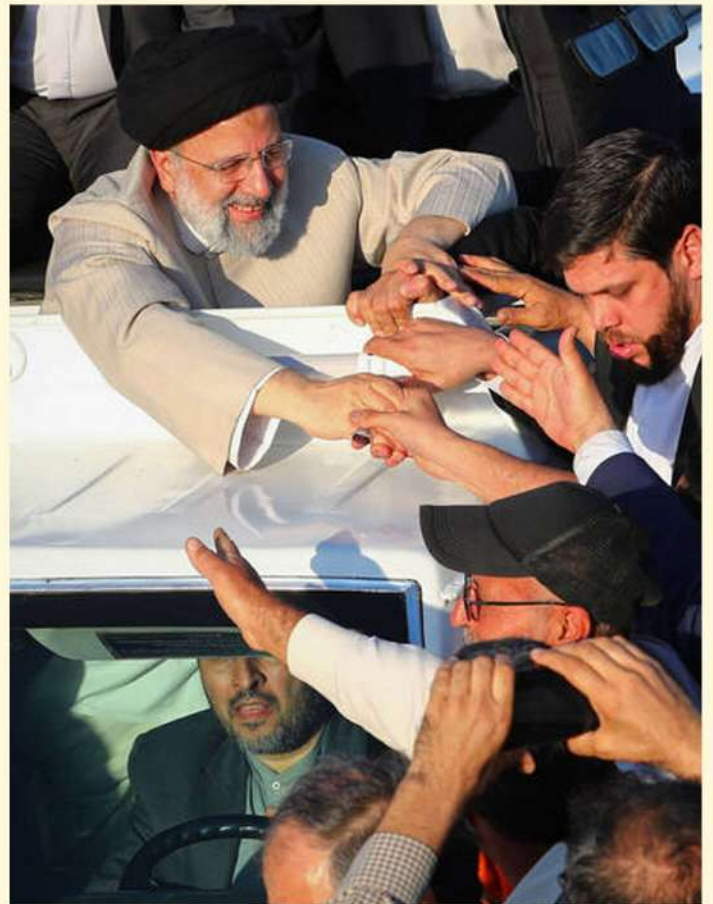
شهید آیت‌الله سید ابراهیم رئیسی با پرکاری، پیگیری مستمر، انگیزه بالا، جوان‌گرایی و تمرکز بر کارهای زیربنایی، کارنامه‌ای موفق از خود به جای گذاشت. از سفرهای استانی بی‌وقفه و احیای کارخانه‌های تعطیل گرفته تا پیوستن به شانگهای و بریکس و مدیریت بحران کرونا، ایشان نشان داد که مدیریت



جهادی می‌تواند گره‌های بزرگ را باز کند. شهادت ایشان در حین خدمت، گواهی بر تعهد بی‌انتهای او به مردم بود. همان‌طور که رهبر انقلاب فرمودند، «الگو بودن شهید رئیسی در اجرای کار زیربنایی، همچون امیرکبیر» بود. ویژگی‌های برجسته‌ای چون پرکاری، انگیزه بالا، جوان‌گرایی، تمرکز بر کارهای زیربنایی و پیگیری مستمر، ایشان را به چهره‌ای ماندگار در تاریخ مدیریت اجرایی ایران تبدیل کرد.

رکورددار سفرهای استانی

یکی از بارزترین ویژگی‌های شهید رئیسی، پرکاری و حضور مستقیم در میان مردم بود. ایشان با انجام بیشترین تعداد سفرهای استانی در مقایسه با رؤسای جمهور پیشین، نشان داد که معتقد به مدیریت میدانی و نظارت مستقیم بر اجرای پروژه‌هاست. در طول دو سال و نیم ریاست جمهوری، شهید رئیسی حدود ۵۰ سفر استانی انجام داد که هدف آن بررسی مشکلات مردم، نظارت بر پروژه‌های عمرانی و صدور دستورهای لازم برای رفع موانع بود. در جریان سیل کرمان در سال ۱۴۰۱، شهید رئیسی بلافاصله پس از بازگشت از سفر دیپلماتیک به روسیه، بدون استراحت، مستقیماً عازم مناطق سیل‌زده شد. این اقدام که در رسانه‌ها





با تیتَر «از کرملین تا کرمان» بازتاب یافت، نمونه‌ای از تعهد ایشان به اولویت‌دادن به مشکلات مردم بود. همچنین، در یکی از سفرهای استانی به کرج، ایشان حتی استراحت خود را در مسیر و بین برنامه‌ها انجام داد.

باور به اتمام کارها

شهید رئیسی معتقد بود که کارها باید تا حصول نتیجه پیگیری شوند. این باور در تمامی اقدامات ایشان، از احیای کارخانه‌های تعطیل تا پیشبرد پروژه‌های زیرساختی، مشهود بود. به گفته رهبر انقلاب، «شهید رئیسی اهل کار جهادی بود و شب‌وروز نمی‌شناخت.» این پیگیری مستمر در احیای بیش از ۸۰۰۰ واحد تولیدی و صنعتی تعطیل یا نیمه‌تعطیل در دولت سیزدهم نمود یافت. کارخانه‌هایی که سال‌ها به دلیل مشکلات اقتصادی یا سوءمدیریت تعطیل شده بودند، با دستور مستقیم رئیسی و تشکیل کارگروه‌های ویژه، دوباره به چرخه تولید بازگشتند. یکی از نمونه‌های برجسته، احیای کارخانه هپکو در اراک بود که با پیگیری‌های مستمر دولت سیزدهم، نه تنها از ورشکستگی نجات یافت، بلکه به یکی از تولیدکنندگان فعال تجهیزات سنگین تبدیل شد. این دستاوردها نشان دهنده باور شهید رئیسی به «می‌شود»



و «می‌توانیم» بود.

انگیزه بالا؛ موتور محرکه تحول

انگیزه بالای شهید رئیسی نیروی محرکه بسیاری از تحولات دولت سیزدهم بود. این انگیزه در پیگیری اهداف بزرگ ملی، مانند پیوستن ایران به سازمان‌های بین‌المللی نظیر شانگهای و بریکس، کاملاً مشهود بود. شهید رئیسی با دیپلماسی فعال و مذاکرات فشرده، زمینه‌ساز عضویت دائم ایران در سازمان همکاری‌های شانگهای در سال ۱۴۰۱ شد که گامی مهم در تقویت جایگاه منطقه

ای ایران بود. همچنین، پیگیری‌های ایشان برای عضویت در گروه بریکس، ایران را به یکی از اعضای این بلوک اقتصادی نوظهور تبدیل کرد. یکی دیگر از مصادیق انگیزه بالای شهید رئیسی، مدیریت بحران واکسن کرونا در اوج همه‌گیری بود. درحالی‌که کشور در سال ۱۴۰۰ با کمبود شدید واکسن مواجه بود، ایشان با مذاکرات مستقیم با کشورهای تولیدکننده و تسریع در واردات واکسن، توانست در کمتر از چند ماه، روند واکسیناسیون سراسری را به سطح مطلوبی برساند. این اقدام نه تنها جان میلیون‌ها نفر را نجات داد،





تزریق انرژی جدید به بدنه اجرایی کشور کمک کرد، بلکه الگویی برای اعتماد به نسل جدید ارائه داد.

پایه‌گذاری برای آینده

شهید رئیسی با تمرکز بر کارهای زیربنایی، تلاش کرد پایه‌های اقتصاد کشور را تقویت کند. یکی از مهم‌ترین دستاوردهای ایشان در این حوزه، کاهش شیب تورم به زیر ۴۰ درصد بود که نتیجه سیاست‌های اقتصادی مانند ثبات نرخ ارز، افزایش تولید داخلی و کاهش وابستگی به واردات بود. همچنین، پروژه‌های زیرساختی مانند

بلکه محدودیت‌های کرونایی را کاهش داد و اقتصاد کشور را به حالت عادی بازگرداند.

اعتماد به نسل جدید

یکی از رویکردهای نوآورانه شهید رئیسی، جوان‌گرایی در انتخاب مدیران بود. برخلاف روال معمول که مدیران ارشد اغلب از میان چهره‌های شناخته شده و با سابقه انتخاب می‌شدند، شهید رئیسی به جوانان میدان داد و بسیاری از مدیران دولت سیزدهم، حتی در سطوح بالا از میان نیروهای جوان و با انگیزه انتخاب شدند. این رویکرد نه تنها به



وسعه بنادر، تکمیل کریدورهای ترانزیتی شمال-جنوب و شرق-غرب از اولویت‌های دولت سیزدهم بود.

یکی از نمونه‌های برجسته، تکمیل فاز ۱۱ پارس جنوبی بود که پس از سال‌ها توقف با پیگیری‌های شهید رئیسی به بهره‌برداری رسید و به افزایش تولید گاز کشور کمک کرد. همچنین، احداث مسکن در قالب طرح نهضت ملی مسکن، با هدف خانه‌دار کردن اقشار کم‌درآمد از دیگر اقدامات زیربنایی دولت سیزدهم بود که نشان‌دهنده نگاه بلندمدت رئیس جمهور فقید به حل مشکلات مردم بود.

عدالت شعار نبود

شهید آیت‌الله رئیسی با عدالت‌گرایی و مبارزه با فساد، نشان داد که می‌توان از درون دولت، زنجیره فساد را قطع کرد. ایشان که پیش‌تر در قوه قضائیه سابقه ای درخشان در برخورد با مفسدان اقتصادی داشت، در دولت سیزدهم نیز این رویکرد را با جدیت ادامه داد. برخی منتقدان معتقدند که اگر شهید رئیسی قصد مبارزه با فساد داشت، می‌توانست در قوه قضائیه باقی بماند؛ اما این دیدگاه نادیده می‌گیرد که فساد اول در بدنه اجرایی دولت‌ها ریشه می‌دواند و اصلاح ساختارها و نظارت از درون دولت، اولین و مهم‌ترین گام برای پیشگیری و مقابله با آن است. پرونده چای دیش که منجر به

محکومیت دو وزیر دولت سیزدهم شد، تنها یکی از نمونه های عزم ایشان برای شفافیت و فسادستیزی بود.

تمرکز بر رفع محرومیت

عدالت گرایی یکی از شعارهای اصلی دولت سیزدهم بود که در اغلب سیاست ها و اقدامات شهید رئیسی نمود داشت. ایشان با تأکید بر «مردمی بودن» و «عدالت محوری»، تلاش کرد فاصله بین دولت و مردم را کاهش دهد و منابع کشور را به صورت عادلانه توزیع کند. یکی از مصادیق عدالت گرایی شهید رئیسی، تمرکز بر مناطق محروم بود. ایشان در سفرهای استانی خود که بیش از ۴۰ سفر در دو سال و نیم را شامل می شد، به مناطق کمتر توسعه یافته توجه ویژه ای نشان داد. به عنوان مثال، در سفر به سیستان و بلوچستان، شهید رئیسی دستور فوری برای رفع مشکلات آب رسانی و تکمیل پروژه های عمرانی نیمه تمام صادر کرد. این رویکرد نشان دهنده تعهد او به توزیع عادلانه منابع و توجه به اقشار محروم بود.

اصلاح از درون دولت

اصلاح ساختارهای اجرایی و نظارت دقیق بر عملکرد مدیران، مؤثرترین راه برای پیشگیری از فساد است. شهید رئیسی با حضور در دولت، به دنبال قطع



نمونه‌های عزم دولت سیزدهم برای مبارزه با فساد بود. این پرونده که به فساد ۳/۷ میلیارد دلاری در واردات چای اشاره داشت، در دولت رئیسی شناسایی و افشا شد. برخلاف برخی ادعاها که تلاش داشتند این فساد را به دولت سیزدهم نسبت دهند، شهید رئیسی بود که با شفافیت، این تخلف را افشا کرد و پرونده آن را به قوه قضائیه ارجاع داد.

در این پرونده، دو وزیر سابق دولت سیزدهم (وزرای جهاد کشاورزی و صمت) به دلیل تخلفات مرتبط محکوم شدند. سخنگوی قوه قضائیه نیز تأکید کرد که «شهید رئیسی پیشقدم مبارزه با

زنجیره فساد از مبدأ بود و این رویکرد را در اقدامات متعددی نشان داد. یکی از مهم‌ترین اقدامات رئیسی ایجاد شفافیت در عملکرد دستگاه‌های اجرایی بود. ایشان با تأکید بر نظارت مستمر کارگروه‌های ویژه‌ای برای شناسایی تخلفات در وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها تشکیل داد. این کارگروه‌ها وظیفه داشتند هرگونه انحراف از قانون را شناسایی و گزارش کنند تا پیش از تبدیل شدن به فساد گسترده در همان مراحل اولیه متوقف شود.

نماد فسادستیزی

پرونده چای دیش یکی از برجسته‌ترین





قرارداد. دولت سیزدهم با پیگیری اصلاح نظام تخصیص ارز ترجیحی که یکی از عوامل اصلی رانت و فساد در سال‌های گذشته بود تلاش کرد این بستر فساد را حذف کند. اگرچه این اصلاحات با چالش‌هایی همراه بود اما کاهش سوءاستفاده‌های ارزی و افزایش شفافیت در تخصیص منابع از دستاورد های این سیاست بود.

الگویی برای آینده

شهید رئیسی با عدالت‌گرایی و مبارزه با فساد الگویی ماندگار برای مدیران آینده ارائه داد. ایشان نشان دادند که می‌توان با اخلاص، قاطعیت و نظارت مستمر در برابر فساد ایستادگی کرد و

فساد چای دیش بود» و محکوم ردیف اول این پرونده به اتهام رشوه‌دادن نزدیک به ۲۰۰۰ سکه تمام بهار محکوم شد.

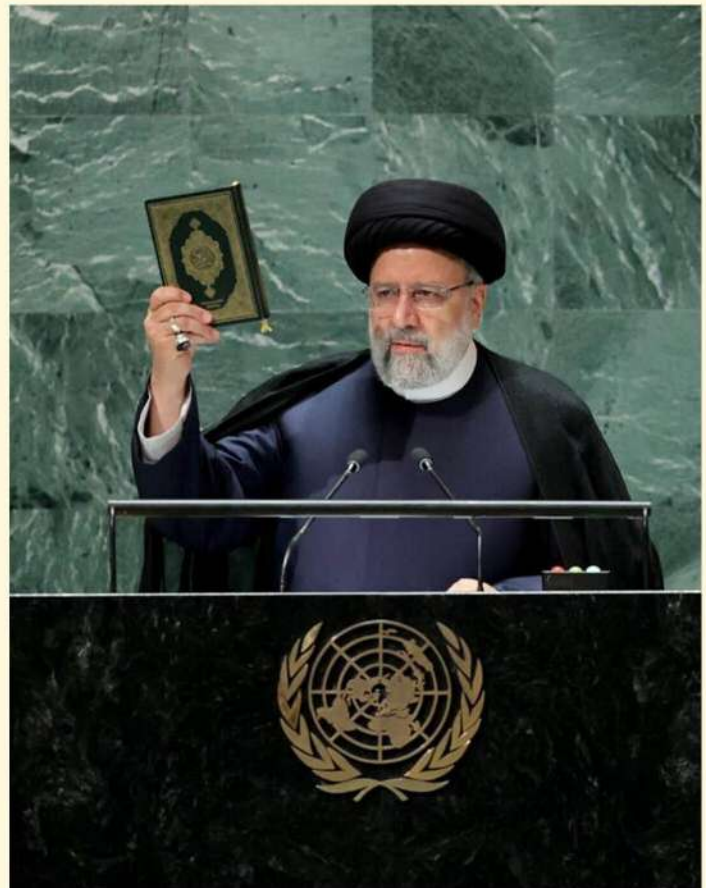
اصلاح ساختارهای فسادزا

یکی دیگر از مصادیق عدالت‌گرایی شهید رئیسی تلاش برای اصلاح ساختار های فسادزا بود. ایشان معتقد بودند که صرف برخورد با مفسدان کافی نیست و باید بسترهای بروز فساد نیز از بین برود. به همین منظور، دولت سیزدهم اقداماتی مانند تقویت سامانه های شفافیت مالی، الکترونیکی کردن فرایندهای تخصیص ارز و نظارت بر قراردادهای دولتی را در دستور کار

عدالت را در جامعه جاری ساخت. رهبر انقلاب نیز به دلیل چنین روحیه‌هایی بود که در توصیف رئیسی فرمودند: «او یکی از بهترین عناصر زیر این آسمان بود که از دستش دادیم.» این ویژگی‌ها شهید رئیسی را به نمادی از مدیریت جهادی و عدالت‌محور تبدیل کرد که حتی پس از شهادتش الهام‌بخش نسل‌های آینده خواهد بود.

ایجاد همگرایی در حکمرانی؛ مشی سیاسی شهید جمهور

در ادوار انتخاباتی ریاست‌جمهوری در ایران شاید این اتفاق کم‌سابقه باشد که یک نامزد انتخاباتی پیگیر رد صلاحیت داوطلب انتخاباتی دیگر باشد، شهید رئیسی اما از معدود افرادی بود که بعد از اعلام نتایج بررسی صلاحیت‌ها توسط شورای نگهبان و واکنش‌های منفی که افکار عمومی به نتایج اعلام‌شده نشان داد، پیگیر تأیید صلاحیت برخی داوطلبان انتخاباتی بود. این منش سیاسی آیت‌الله رئیسی که در دوران ریاست‌جمهوری هم ادامه پیدا کرد نشان از دغدغه و اهتمام ویژه او بدون شعارزدگی و نمایش‌انگاری به ایجاد اتحاد، وحدت و جلب نظر مردم بود. برای شهید رئیسی فارغ از رقابت‌های انتخاباتی و بازی‌های سیاسی اولویت حفظ منافع و اتحاد ملی بود، حتی اگر منافع شخصی و سیاسی او به خطر می‌افتاد. این ویژگی او در دوران





کوتاه ریاست‌جمهوری او هم در ابعاد گسترده‌تر ادامه پیدا کرد. رئیس‌جمهور شهید فارغ از جناح‌بازی‌های سیاسی و اختلافات رایج در سطوح مختلف مدیریتی، ضرورت و اهمیت حفظ و پاسداری از منافع ملی را درک می‌کرد و در مواجهه با هر مسئله و مشکلی اولویت را به حفظ منافع و وحدت ملی می‌داد، منش سیاسی او موجب می‌شد که شکاف‌ها و اختلافات سیاسی عمیق نشوند و تا جای ممکن به حداقل برسند. در سال‌های گذشته و ادوار مختلف ریاست‌جمهوری برهه‌های حساسی در کشور وجود داشته که منجر به بروز التهابات اجتماعی و تعمیق شکاف‌های اجتماعی شدند، اما موارد متعددی هم از نوع مواجهه غلط برخی سیاستمداران می‌توان نام برد که نه‌تنها برای حل بحران‌ها مؤثر نبوده، بلکه حتی به مثابه هیزمی در آتش التهابات عمل کرده است. شهید رئیسی اما در ماجرای ناآرامی‌ها و اتفاقات ۱۴۰۱ که رسانه‌های معاند هم برای چندپاره کردن جامعه برنامه‌ریزی جدی کرده بودند با درک و شناخت دقیقی از جامعه و اصل آنچه در جریان بود با ناآرامی‌های ۱۴۰۱ برخورد کردند. تفکیک قائل شدن میان افرادی که فریب‌خورده آشوب‌ها بودند و کسانی که مغرضانه ناآرامی‌ها را تشدید می‌کردند، ایجاد کمیته ویژه بررسی ناآرامی‌های ۱۴۰۱



برای پیگیری اتفاقاتی که در پاییز ۱۴۰۱ رخ داده بود، از جمله اقدامات رئیس‌جمهور شهید در میانه ناآرامی‌ها بود، امری که نشان می‌داد شهید رئیسی نه برمبنای هیجان‌زدگی یا برای راضی کردن یک گروه و جناح خاص بلکه برای جلوگیری از کمرنگ شدن وحدت و ملی‌گرایی اقدام می‌کردند. شهید رئیسی در مواجهه با سایر رؤسای قوا هم این اصل مهم یعنی حفظ منافع ملی را رعایت می‌کردند. جلسات مشترک و متعدد میان سران قوا و تأکید و جرای این امر که رؤسای قوا باید با کمترین اختلاف برای حل مسائل و مشکلات مردم گام بردارند از جمله مواردی بود که نشان می‌داد شهید رئیسی به معنای واقعی کلمه و بدون شعارزدگی وفاق و همگرایی ملی را در تمام سطوح مدیریتی دنبال می‌کردند. نکته مهم دیگری که نمونه آن‌هم در میان رؤسای جمهور کم‌نظیر است این بود که شهید رئیسی به‌واقع چه در صحبت‌ها و سخنرانی‌ها چه در مقام عمل، تلاش می‌کرد ارتباط خوبی با چهره‌های سیاسی که سلايق مختلف سیاسی دارند، برقرار کند و با وجود انتقادهای جناح‌های سیاسی رقیب از رئیس‌جمهور شهید، اهل تسویه حساب سیاسی با آن‌ها نبود. موضوعی که چهره‌های سیاسی که اختلاف سلیقه سیاسی با او داشتند هم به این موضوع تأکید داشتند. دی‌ماه

۱۴۰۲ و نزدیک شدن به انتخابات مجلس بود که دومین و آخرین جلسه رئیس‌جمهور شهید با احزاب و گروه‌های سیاسی برگزار شد، برگزاری این جلسه در ابعاد مختلف مورد توجه رسانه‌ها و جریان‌ات سیاسی قرار گرفت. این جلسه درست در شرایطی برگزار شد که برخی چهره‌های سیاسی اصلاح‌طلب به خاطر تغییرات در فرایند ثبت‌نام انتخابات مجلس از عدم مشارکت و تحریم انتخابات می‌گفتند. این جلسه و ایجاد فرصت گفت‌وگو میان احزاب و چهره‌های سیاسی اتفاق مثبتی بود که می‌توانست در تشویق احزاب به حضور و نقش‌آفرینی جدی در انتخابات مؤثر باشد و شهید رئیسی نیز به همین منظور به برگزاری جلسه با احزاب و گروه‌های سیاسی پرداختند و بعد از این جلسه چهره‌های مختلف سیاسی به این موضوع تأکید داشتند که برگزاری جلسات این‌چنینی اگر خروجی مشخصی داشته باشد اتفاق مثبتی است. نگاهی به کارنامه مدیریتی رئیس‌جمهور شهید این گزاره را اثبات می‌کند که اولویت اول در سیاست‌ورزی شهید رئیسی حفظ منافع ملی و برقراری همگرایی و وفاق ملی میان مردم بود. شهید رئیسی از هراقدامی که به شکاف‌ها و دوقطبی‌ها در جامعه دامن می‌زد دوری می‌کرد و متقابلاً تلاش می‌کرد تا جای ممکن شکاف‌ها و دوقطبی‌ها در جامعه و



نشینان و کپرنشینان آنجا زندگی می کردند. ثبت رسانه ای چنین منطقه ای و حضور رئیس جمهور، شنیدن خواسته های اهالی محروم منطقه مقدمه ای شد برای ساخت و ساز و رسیدگی به مشکلات عدیده در این منطقه. این سفر البته تنها اقدام مثبت رئیس جمهور شهید در مواجهه با مردم مناطق محروم و رسیدگی به مشکلات آنها نبود. انجام سفرهای استانی برای پیگیری و رسیدگی به مشکلات مردم از جمله مواردی بود که شهید رئیسی از همان روزهای ابتدایی شروع به کار دولت آن را به طور جدی دنبال کرد، انجام ۴۷ سفر

در فضای سیاسی را کاهش دهد، شاید درست تر باشد اگر منش شهید رئیسی را مصداق عینی تحقق وفاق ملی در سطوح مختلف حکمرانی بدانیم.

مردم گرای شهید رئیسی نمایشی نبود

شهریور ۱۴۰۰ بود که آیت الله رئیسی در دومین سفر استانی خود به سیستان و بلوچستان رفت. در بخشی از این سفر به منطقه ای رفت که به گفته اهالی تا به حال هیچ رئیس جمهوری آنجا پا نگذاشته بود. شهید رئیسی در این سفر استانی به محروم ترین منطقه در مرادآباد چابهار رفت. جایی که زاغه





استانی در ۳ سال حیات دولت، نشان از اهتمام ویژه به درک و حل مشکلات مردم به‌طور مستقیم داشت. انجام سفرهای استانی اقدامی جدید و نواز سوی رئیس جمهور شهید نبود، تقریباً تمام رؤسای جمهور فارغ از هر گرایش و سلیقه سیاسی در برهه‌های مختلف این سفرهای استانی را انجام دادند، اما نکته مورد توجه آن بود که بیش از آنکه برداشت مردم از این سفرها این باشد که رؤسای جمهور برای شنیدن مشکلات آن‌ها گوش شنوا دارند و برای حل مشکلات آن‌ها دغدغه، صرفاً اقدامی نمایشی برای ثبت رسانه‌ای صورت گرفته است. اما کارویژه اصلی رئیس

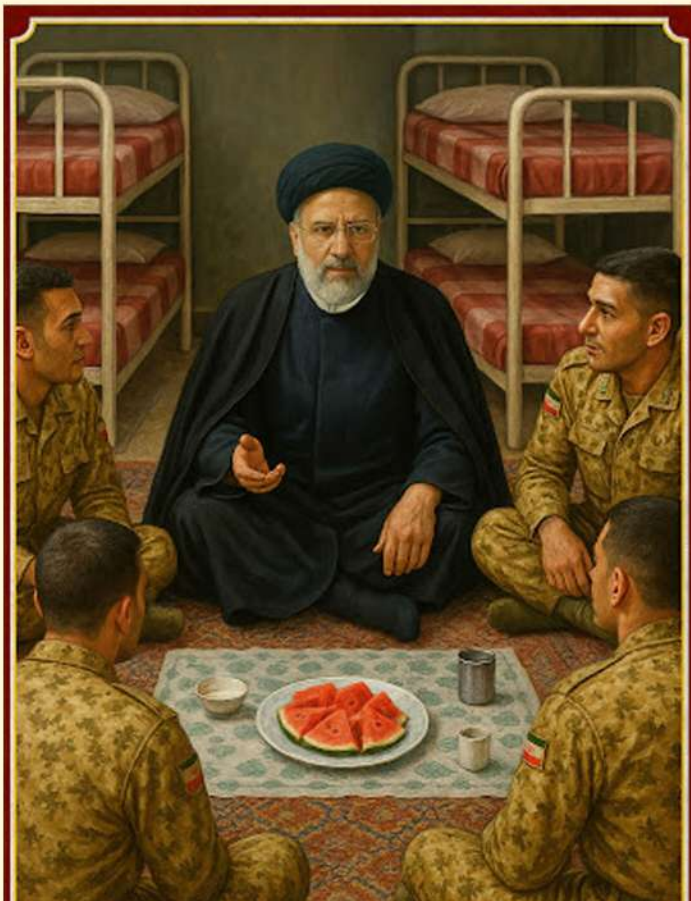
جمهور از انجام سفرهای استانی و دیدار با مردم کم کردن شکاف و فاصله میان مردم و مسئولان و ایجاد این تصویر بود که مقامات دولتی به‌واقع برای مسائل و مشکلات آن‌ها اهمیت قائل هستند، علاوه بر آن شهید رئیسی معتقد بود که درک مسائل و مشکلات واقعی مردم و چاره‌جویی برای حل آن با پشت‌میزنشینی و اکتفا به گزارش‌های ارسالی حل نخواهد شد، بلکه می‌بایست بخشی از مسائل را مستقیماً پیگیری کرد و پای حرف مردم نشست، تقریباً هر مشکلی که در استان‌ها رخ می‌داد، رئیس جمهور از اولین افرادی بود که برای پیگیری امور و رسیدگی به مشکلات مردم، شخصاً ورود می‌کرد.

سفر رئیس جمهور شهید به کرمان بعد از وقوع سیل در این منطقه در اسفند ۱۴۰۰، سفر رئیس جمهور به مناطق سیل زده سیستان و بلوچستان در اسفند ۱۴۰۲ نمونه هایی از حضور رئیس جمهور در برهه های حساسی در استان ها بود که علاوه بر آنکه این احساس را به مردم منتقل می کرد که شهید رئیسی، برای حل مسائل و مشکلات مردم دغدغه جدی دارد، از کوتاهی احتمالی مسئولان امر هم جلوگیری می کرد. اهتمام ویژه رئیس جمهور شهید به ارتباط مستقیم با مردم و پیگیری دغدغه های آن ها، این احساس را در میان مردم و افکار عمومی ایجاد می کرد که هدف شهید رئیسی از سفرهای استانی، صرفاً نمایشی برای به رخ کشیدن مردم گرایی دولت نبود بلکه هدف حل مشکلات مردم است. این جنس ارتباط شهید رئیسی با مردم تنها به سفرهای استانی محدود نبود. ارتباط نزدیک با نخبگان، دانشجویان و دانشگاه نیز در همین چهارچوب و با همین نگاه از جانب شهید رئیسی دنبال می شد. پیش از روی کار آمدن دولت سیزدهم تقریباً فضا و امکان برای گفت و گوی مستقیم دانشجویان با رئیس جمهور که رسمی چندساله بود، حذف شده بود اما در دوران ریاست جمهوری شهید رئیسی، بار دیگر فضا برای شنیدن و گفت و گو با دانشجویان و مطرح کردن نقدهای آن ها فراهم شد. آن طور که





آمارهای می گویند، شهید رئیسی در طول سه سال عمر دولت، نزدیک به ۲۳ بار در دانشگاه ها حاضر شد و با دانشجویان دیدار کرد. ایجاد فضای گفت و گو و نقد و انتقاد هم این احساس را به دانشجویان منتقل می کرد که هم گوشی برای شنیدن انتقادات آنها وجود دارد، هم جامعه دانشگاهی را به سمت ارائه انتقادات پخته، به دور از سیاست زدگی و با ایده مشخص سوق می داد و در نقطه مقابل هم برای دولت در برهه های مختلف کارگشا بود. رفتار شهید رئیسی در برخورد با جامعه دانشگاهی و مردم این گزاره را اثبات می کرد که شهید رئیسی به این موضوع اعتقاد ویژه داشت که برای حل مسائل و مشکلات باید بی واسطه با مردم و طبقات مختلف اجتماعی گفت و گو کرد و صحبت های آنها را شنید. □



۸ گام رو به جلو در دانشگاه

افتتاح سد خداآفرین را باید از اتفاقات تلخی دانست که تا همیشه در تاریخ ایران زمین باقی خواهد ماند. مأموریتی که پایان آن، شهادت رئیسی و سوگ ایران را به همراه داشت تا این گونه دولت سیزدهم دومین دولت بعد از انقلاب باشد که با شهادت شخص اول آن، مجالی برای به پایان رسیدن پیدا نکرد. رئیسی در دوره دوسال و ۹ ماهی که از عمر دولتش می گذشت، اقدامات مختلفی را در حوزه های گوناگون انجام داد که یکی از آن ها را باید حوزه آموزش عالی کشور دانست.



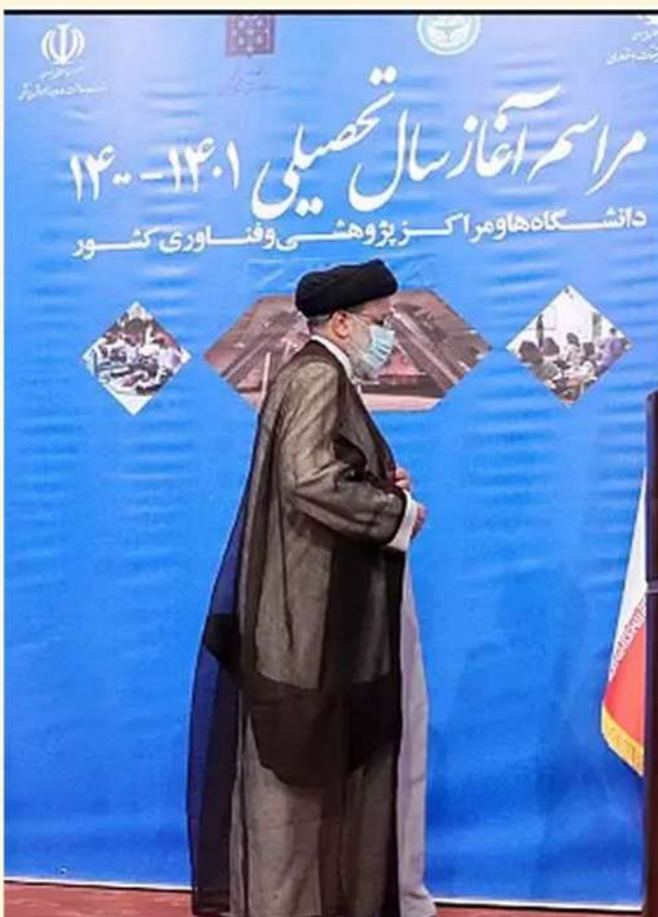


عرصه‌ای که به دلیل میزبانی از جامعه نخبگانی و نسل جوان، هر تغییر مثبتی در آن، به صورت مستقیم و غیرمستقیم روی دیگر بخش‌های کشور هم اثرگذار خواهد بود. در این میان شاید مجال دادن به دانشگاهیان برای طرح دیدگاه‌هایشان و نشستن پای صحبت‌های دانشجوها باید جزء اقدامات ماندگاری دانست که دانشگاهیان تا پیش از دولت سیزدهم، چندان عادت‌ی به آن نداشتند، اما دولتمردان سیزدهم تلاش کردند پای این قشر را برای ارائه آزاد نظراتشان در عرصه‌های مختلف باز کنند.

در این گزارش هشت اقدام مهم در عرصه آموزش عالی را به مناسبت سالگرد شهادت رئیسی مورد بازخوانی قرار دادیم که هر کدام از آن‌ها در جای خود تأثیرگذاری قابل توجهی در این حوزه داشته است.

۱- دستور مستقیم برای بازگشت دانشگاه‌ها به حالت عادی

با وجود اینکه دانشگاه‌ها از ترم دوم سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ به دلیل همه‌گیری کرونا آموزش حضوری را تعطیل کردند و همه امور آموزشی در فضای مجازی به دانشجویان ارائه می‌شد، اما شهید رئیسی در اواخر دی‌ماه ۱۴۰۰ و در جلسه ستاد ملی مقابله با کرونا، وزارتین علوم و بهداشت را ملزم به انجام تمهیدات لازم برای بازگشایی آموزش در دانشگاه‌ها از



نیمسال دوم تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ کرد. اتفاقی که باعث شد ظرف کمتر از سه ماه، دانشگاه‌ها درهای خود را از ۱۴ فروردین ماه ۱۴۰۱ به روی دانشجویان باز کنند تا این گونه بالاخره داوطلبانی که در طول همه‌گیری، به جمع جامعه دانشجویان کشور اضافه شده بودند، بتوانند برای اولین بار فضای آکادمیک را از نزدیک لمس کنند. در حقیقت دستور مستقیم شهید رئیسی باعث شد تا به تدریج دانشگاه‌ها به حال و هوای قبل از کرونا برگشته و کیفیت تحصیل دانشجویان هم که در دوران آموزش های مجازی، با نقدهای جدی روبه‌رو بود، ارتقا پیدا کند.

۲-۱۴ دیدار با دانشجویان و استادان در کمتر از ۳ سال

شهید رئیسی نه تنها در دوره‌ای که زمام امور اجرایی کشور را در دست داشت، بلکه قبل از آن هم نشان داده بود نگاه متفاوتی به عرصه دانشگاهی دارد. اولین حضور او را باید به خرداد ۱۴۰۰ نسبت داد که با حضور در دانشگاه به عنوان یکی از چهره‌های انتخاباتی پای صحبت‌های دانشجویان و اساتید نشست. او با آغاز دوران ریاست جمهوری هم هربار به بهانه‌های مختلف از روز دانشجو گرفته تا دیدار های ماه رمضانی، مجالی را برای طرح





دیدگاه‌های دانشجویی فراهم می‌کرد. تدارک ۱۰ بار دیدار با دانشجویان آن هم در کمتر از سه سال را باید اتفاقی دانست که شاید هیچ‌گاه و در هیچ دولتی تکرار نشود. دیدارهایی که گاه به بهانه‌های رسمی و گاه هم به بهانه‌های غیررسمی مانند سفر یک‌روزه به استان البرز و حضور در خوابگاه دانشجویان پسر دانشگاه خوارزمی رقم خورده بود. نکته جالب‌تر اینکه شهید رئیسی در طول ۳۳ ماه حضورش در مسند رئیس جمهور، در مجموع چهار دیدار هم با اساتید دانشگاهی در عرصه‌های مختلف اقتصادی، محیط زیستی داشت. جالب اینجاست که او سه هفته پیش از تشکیل دولتش دیداری سه‌ساعته با اساتید اقتصادی در سال ۱۴۰۰ برگزار کرد تا این‌گونه نشان دهد نگاه متفاوتی به اساتید و نظرخواهی از آن‌ها در دولت سیزدهم وجود خواهد داشت.

۳- چراغ عتف با رئیس‌جمهور روشن شد



شورای عالی عتف بر اساس قانون مجلس در سال ۱۳۸۳ به عنوان نهادی بالادستی، باید کارهایی مانند ایجاد هماهنگی و یکپارچگی در سیاستگذاری کلان اجرایی در حوزه علوم را انجام می‌داد، شورایی که برخلاف جایگاه بلندی که در قانون برای آن پیش‌بینی شده

معكوس»، «طرح تأسیس شبکه ملی آزمایشگاهی»، «طرح محققان پساکتری» و «طرح پژوهشگران مستقل» همان مصوباتی كه در اولین حضور رئیسی در این شورا مصوب شد.

البته اهتمام رئیسی به حضور در این شورا باعث شد او یکبار دیگر نیز تیرماه ۱۴۰۲ نیز اداره این شورا را شخصاً برعهده بگیرد و در آن سامانه نان به عنوان پنجره واحد نظام ملی علوم معرفی شود. همچنین پیش نویس اولویت های پژوهش و فناوری کشور مربوط به بازه زمانی ۱۴۰۲-۱۴۰۶ نیز در این جلسه به تصویب رسید. اساسنامه صندوق این شورا نیز در آبان ماه سال ۱۴۰۲ مصوب و در

بود، اما در عمل مورد بی مهری رئیس جمهور دولت های یازدهم و دوازدهم قرار گرفت بود، به طوری كه حسن روحانی حتی یکبار هم حاضر نشد اداره این جلسه را برعهده بگیرد. با تشکیل دولت سیزدهم، اما مسیر متفاوتی پیش روی این شورا قرار گرفت و شهید رئیسی به عنوان رئیس جمهور بالاخره بعد از وقفه ای ۱۱ ساله در مردادماه ۱۴۰۱ در جلسه این شورا حضور پیدا كرد. حضوری كه البته دستاوردهای قابل توجهی هم برای نظام آموزش عالی کشور به دنبال داشت؛ چراكه تصویب «کلیات طرح نگهداشت نخبگان و مهاجرت





نه تنها از این وزارتخانه بازدید کرد، بلکه با صدور دستوری ۱۴ بندی، نشان داد که عزم جدی برای سروسامان دادن به این حوزه دارد. دستوراتی که مهم ترین آن ها را باید ساماندهی مراکز علمی کاربردی و دانشگاه پیام نور در دانشگاه فنی حرفه ای و دولتی، تدوین سازوکار های لازم برای ارتقای توان پارک های علم و فناوری و فروش و صادرات خدمات و محصولات دانش بنیان، تدوین سازوکارهای مسئولیت سپاری و پاسخگوسازی هیئت امنای دانشگاه ها نسبت به عملکرد دانشگاه و افزایش کمی و کیفی واحدهای درسی قابل ارائه

آذرماه همان سال ابلاغ شد تا این گونه این شورا در دوران شهید رئیسی صاحب بازوی حمایت مالی هم شود.

۴- حضور در ساختمان هرمزان و دستور ساماندهی آموزش عالی

حضور شهید رئیسی در ساختمان هرمزان در هفته اول آذرماه ۱۴۰۱ نشان داد که رئیس دولت سیزدهم، نگاه متفاوتی به نسبت رؤسای پیشین به این حوزه دارد. قطعاً تا پیش از شهید رئیسی، نمی توان نام رئیس جمهور دیگری را برد که مستقیماً برای سرکشی و نظارت بر دستگاه های پا به وزارت علوم و یا دیگر وزارتخانه ها گذاشته باشد. اما رئیسی



در صنعت دانست.

۵- جان بخشی به شورای عالی انقلاب فرهنگی

توجه رئیسی به شورای عالی انقلاب فرهنگی را هم باید یکی دیگر از دستاوردهای او در مدت ریاست جمهوری اش دانست. شورایی که با توجه به جایگاه سیاست‌گذاری اش در عرصه علم و فناوری، می‌توانست سهم تعیین‌کننده‌ای در پیشبرد بسیاری از برنامه‌های مرتبط با این حوزه داشته باشد. شورایی که با وقفه‌ای چند ماهه تشکیل می‌شد یا مصوبات برای امضا در کارتابل رئیس جمهور خاک می‌خورد با تغییر رویکرد، نقش‌آفرینی جدی‌تری در فضای سیاست‌گذاری علم و فرهنگ کشور رقم زد. رئیسی بادرک درست جایگاه شورای عالی انقلاب فرهنگی، از همان ابتدا تلاش کرد که بتواند برخی از رویه‌های غلط وجود در حوزه‌های علم و فناوری را از این طریق اصلاح کند. از ابلاغ برخی از مصوبات شورا که در دولت دوازدهم تصویب شده بودند که بگذریم، باید عنوان کرد شهید رئیسی درطول عمر دولت خود، با حمایت و راهبری شورا در مسیر تصمیم‌های بزرگ و مهمی مانند «افزایش ظرفیت پزشکی» فارغ از نقدهایی که به نحوه اجرای آن وارد است، نشان داد می‌توان کارهای بزرگی را رقم زد. البته در این میان بد

نیست به دو مصوبه مهم دیگر شورا در دوران دولت سیزدهم یعنی «ماده واحد و تکمیل و اصلاح موادی از سیاست‌ها و ضوابط ساماندهی سنجش و پذیرش متقاضیان ورود به آموزش عالی (پس از پایان متوسطه)» و همچنین «اساسنامه سازمان ملی سنجش و ارزشیابی نظام آموزش کشور» هم اشاره کرد؛ مصوباتی که هرچند در دولت چهاردهم دستخوش تغییرات جدی و به صورت کلی سازمان ملی سنجش کشور از دستور کار خارج شد و حتی مصوبه کنکوری هم با تغییرات قابل توجهی همراه بود، اما نمی توان این را هم از قلم انداخت که نگاه کلان‌رئیزی به عرصه آموزش عالی، باعث شده بود تا نه تنها شورا به جایگاه اصلی خود که تعیین خط‌مشی‌های کلی بود، برگردد، بلکه او از تصویب و ابلاغ مصوبات جنجالی مانند افزایش ظرفیت پزشکی هم که در زمان خود با حواشی زیادی همراه بود، ابایی نداشت.

۶- اقتصاد دانش‌بنیان جان گرفت

اقتصاد دانش‌بنیان و حرکت به سمت درآمدزایی از حوزه علم و فناوری، موضوع دیگری بود که رئیسی در دوران دولت خود سعی داشت بتواند آن را محقق کند. موضوعی که یکی از مهم‌ترین اقدامات صورت گرفته درباره آن را باید اضافه شدن عنوان «اقتصاد دانش‌بنیان» به معاونت



ءوء. ءسئور او به سازمان برنامءه و ءوءءه
برای اولوءیت قرار ءاءن ءمایت مالی از
فعالیت های ءانش بنیانی ءر ءشور،
ءاعء ءءءا امروز ءاھء عبور ءءءاء
شرءءت های ءانش بنیان از ۱۰
هزار مورد ءاشیم.

۷- ءعریف نهضت مسكن سازی برای استاءان

ءالءش مسكن و موضوع معیشت
اساءیء را ءایء یءی ءیگر از ءالءش های
مهم آموزش عالی ءشور قلمءاء ءرء.
مسئله ای ءه هرءنء هنوز پا بر ءاست،
اما نمی ءوان اءءاءات صورء ءرءءه ءر
ءوران رئیسی را هم نا ءیءه ءرءء. مسئله
غیرقابل ءءمان آن اسء ءه ءا پیش از

علمی و فنائوری ءانسء. ءغییری ءه
نءان می ءاء ءهیء رئیسی به ءنءال
وروء ءءی ءر این معاوءنء برای ءءوفا
ءرءن اءءصاء ءانش بنیان ءر ءشور
اسء. اءفاقی ءه ءسءاورءهای مءءلفی
مانءء افزائش ۳۰ ءرصدی شرءءت های
ءانش بنیان و یا ءالا رءءن میزان
صاءراء این ءوزه ءا ۲۰۰ ءرصد را ءر
پی ءاشء. الءه ءر این میان نمی ءوان
نءءش قانوءن ءهءش ءانش بنیان را ءر
ارءقای ءمی و ءیفی وءعیء ءشور ءر
عرصه ءانش بنیان ها نا ءیءه ءرءء، اما
آنءه مسلم اسء اینءه پیءییری
مسءءقیم رئیسی ءاعء ءعامل نءءیء
ءسءءاءه های مربوطه ءر این زمینه ءءه

رار رؤساء السءاءه های برءروءعین لسوءرءا عءضا ءمئء علمی و پژوهشی ءانشءاء ءامع امام ءسین (ع)

ءهمن، ۱۴۰۲



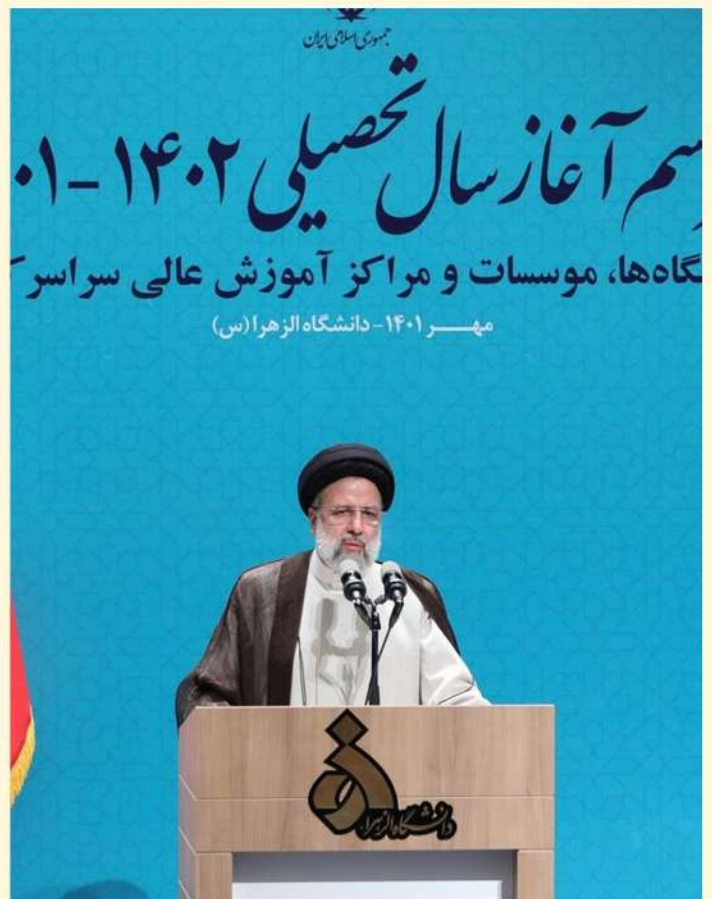


با روی کار آمدن دولت سیزدهم به عنوان اولویت در دستور کار قرار گرفت. در همین راستا ساخت ۶ هزار واحد خوابگاه متاهلی از سوی دولتی‌ها دنبال شد و در طول عمر دولت سیزدهم، ۵۰۰ واحد خوابگاه متاهلی در ۳۰ استان کشور تحویل داده شد. مسئله دیگر را باید چالش معیشتی اساتید دانست که به اذعان برخی از متخصصان، دلیلی برای مهاجرت این قشر محسوب می‌شد. موضوعی که باعث شد رئیسی در فروردین سال ۱۴۰۱ در نشست هم‌اندیشی با اساتید دانشگاه حفظ شأن، منزلت و کرامت اساتید دانشگاه را یک وظیفه همگانی در کشور عنوان و به وزیر علوم دستور دهد تا پیگیری مطالبات و رفع دغدغه

دولت سیزدهم، هیچ‌گاه در کشور سابقه نداشته بود عزم ملی برای ساخت مسکن اساتید راه بیفتد؛ اتفاقی که در بهمن ماه سال ۱۴۰۲ کلنگ ساخت آن به زمین خورد، به طوری که بر اساس گزارش‌های اعلام شده از سوی معاون اداری، مالی و وزارت علوم دولت سیزدهم در روزهای پایانی تحویل دولت، در مجموع ۴۵۷ هکتار زمین در ۲۹ دانشگاه و ۲۲ استان تأمین شده بود تا در آن‌ها ۲۵ هزار و ۳۵۰ واحد مسکونی ساخته شود. البته اقدامات دولت قبل تنها به حوزه تأمین مسکن برای اساتید محدود نشد، بلکه کمبود خوابگاه متاهلی هم که سال‌هاست به عنوان چالش اصلی دانشگاهیان محسوب می‌شود،

۸- پای نخبگان به دستگاه‌های اجرایی رسید

رئییسی در دوران حضورش در پاستور تلاش کرد تا توجه به نخبگان را به طرق مختلف دنبال کند. او در ۳۰ آذر ۱۴۰۲ در جریان سفر استانی خود به گلستان با بیان این مسئله که دولت ارتباط با نخبگان را به عنوان سرمایه حفظ می‌کند و این مقوله را توسعه خواهد داد، نشان داد توجه به این حوزه به عنوان دغدغه اصلی‌اش محسوب می‌شود. البته نگاه او به نخبگان تنها به این سفر محدود نمی‌شود؛ چراکه شهید رئییسی در مهر ماه سال ۱۴۰۲ نیز در سیزدهمین همایش ملی نخبگان این قشر را موتور محرکه و پیشران پیشرفت کشور در بخش‌های مختلف معرفی کرده بود. در راستای نگاه رئیس دولت سیزدهم به نخبگان، باید تصویب آیین نامه جذب نخبگان و استعدادهای برتر در دستگاه‌های اجرایی در بهمن ماه ۱۴۰۰ در هیئت وزیران را به عنوان گام عملی دولت برای استفاده از ظرفیت نخبگانی کشور به حساب آورد. آیین نامه ای که همه دستگاه‌های اجرایی را ملزم به جذب این قشر کرده بود. با وجود اینکه ورود این قشر به دستگاه‌های اجرایی تا پیش از تدوین این آیین نامه کار چندان ساده‌ای برای نخبگان نبود، اما دولت قبل تلاش کرد تا از این طریق،



الزامات قانونی را برای همه دستگاه‌های مشمول با هدف نخبگان فراهم کند. در این میان بد نیست به بند ۴ ماده ۱۷ این آیین‌نامه نگاهی انداخت. بندی که طبق آن کاهش سوابق تجربی مورد نیاز برای انتصاب به پست‌های مدیریتی و سرپرستی برای مشمولان را تا ۵۰ درصد نسبت به سایر کارمندان را کاهش می‌دهد. اتفاقی که نشان می‌دهد نخبگان برای اینکه بتوانند در نقش مدیر یک سازمان ایفای نقش کنند، نیاز به ارائه سابقه طولانی مدت ندارند. آیین‌نامه‌ای که فارغ از اجرای آن، اصل تصویبش توانست نگاه مثبت جامعه نخبگانی را به دولت رئیسی به همراه بیاورد. □



دیپلماسی عقلانیت انقلابی

موتور دستگاه دیپلماسی و سیاست خارجی دولت سیزدهم در شرایطی روشن شد که ایران با چالش‌های مهمی مواجه بود. تحریم‌های شدید آمریکا تحت سیاست «فشار حداکثری»، تنش‌های منطقه‌ای و تأثیرات اقتصادی همه‌گیری کرونا. در این میان، تجربه دولت پیشین که سیاست خارجی را عمدتاً به مذاکرات هسته‌ای گره زده و کشور را در حالت انتظار و تعلیق قرار داده بود، درس عبرتی برای دولت رئیسی بود. این دولت با اتخاذ راهبرد «سیاست متوازن هوشمند»، از تمرکز تک‌بعدی بر قدرت‌های غربی فاصله گرفت و به جای آن، روابط چندجانبه با کشورهای همسایه، آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین را هم در دستور کار قرار داد.



علی ملکی



هماهنگی میان نهادهای سیاسی، اقتصادی، امنیتی و فرهنگی به دولت امکان داد تا از ظرفیت‌های داخلی مانند توان دفاعی، فناوری دانش‌بنیان و صنعت نفت و گاز برای تقویت دیپلماسی استفاده کند. این رویکرد نه تنها ایران را از انزوای تحمیلی غرب خارج کرد، بلکه با تقویت گفتمان دیپلماتیک جایگاه ایران را به عنوان یک قدرت مستقل و تأثیرگذار به خصوص در منطقه برجسته کرد.

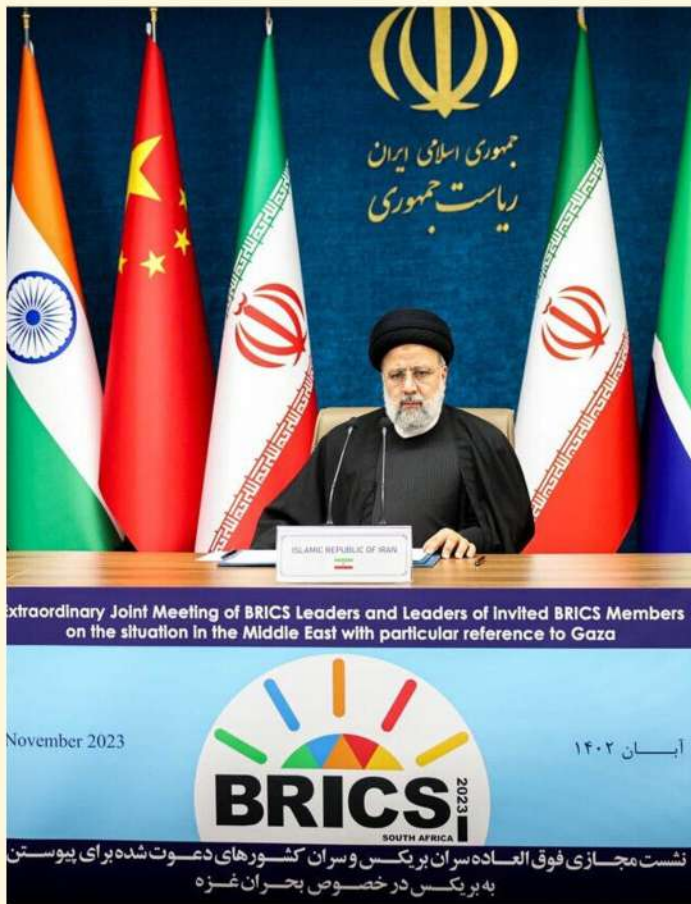
تقویت سیاست همسایگی و تنش‌زدایی با عربستان

دولت سیزدهم با سیاست اولویت دادن به کشورهای همسایه، روابط ایران با کشورهای منطقه و همسایگان ۱۵ گانه را به سطح جدیدی ارتقا داد. این رویکرد نه تنها به کاهش تنش‌های منطقه‌ای کمک کرد، بلکه جایگاه ایران را به عنوان یک قدرت تأثیرگذار در خاورمیانه و خلیج فارس تثبیت کرد. یکی از مهم‌ترین دستاوردهای دولت سیزدهم، احیای روابط دیپلماتیک با عربستان سعودی پس از هفت سال قطع ارتباط بود. در ۱۹ اسفند ۱۴۰۱، با میانجیگری چین و در جریان مذاکرات فشرده میان «علی شمخانی» دبیر وقت شورای عالی امنیت ملی و «مسعد بن محمد العیبان» مشاور امنیت ملی عربستان سعودی دو کشور توافق کردند روابط خود



را از سر بگیرند. این توافق به بازگشایی سفارتخانه‌ها، تبادل سفرا و ارتقای سطح همکاری‌های دوجانبه منجر شد. شش ماه پس از این توافق، دیدار حسین امیرعبداللہیان با محمد بن سلمان، ولیعهد عربستان در جدہ، نقطه عطفی در روابط دو کشور بود. این دیدار که بالاترین سطح تعامل دیپلماتیک پس از سال‌ها تنش محسوب می‌شد، نشان دهنده عزم دو طرف برای تنش‌زدایی و همکاری بود. اندیشکده شورای آتلانتیک این تحول را «فصل جدیدی در روابط دوجانبه» توصیف کرد و آن را گامی در جهت کاهش تأثیر فشارهای غرب بر ایران دانست. توافق ایران و عربستان همچنین به فعال‌سازی مجدد توافق‌نامه همکاری امنیتی سال ۲۰۰۱ منجر شد. تا میانه‌های سال ۲۰۲۳، تجارت دوجانبه با صادرات ۱۴ میلیون دلار فولاد ایران به عربستان در سه ماه، زمینه را برای گسترش روابط اقتصادی فراهم کرد. جنگ غزه در سال ۲۰۲۳، به جای ایجاد اختلال در روابط تهران و ریاض، حداقل در ظاهر به همسویی نسبی دو کشور منجر شد. هر دو طرف با تأکید بر گفت‌وگو به عنوان راه حل کاهش تنش‌ها، نشان دادند که تنش‌زدایی آن‌ها از عمق استراتژیک برخوردار است. این تحولات به ثبات ژئوپلیتیکی منطقه خلیج فارس کمک کرد. حضور فرستاده





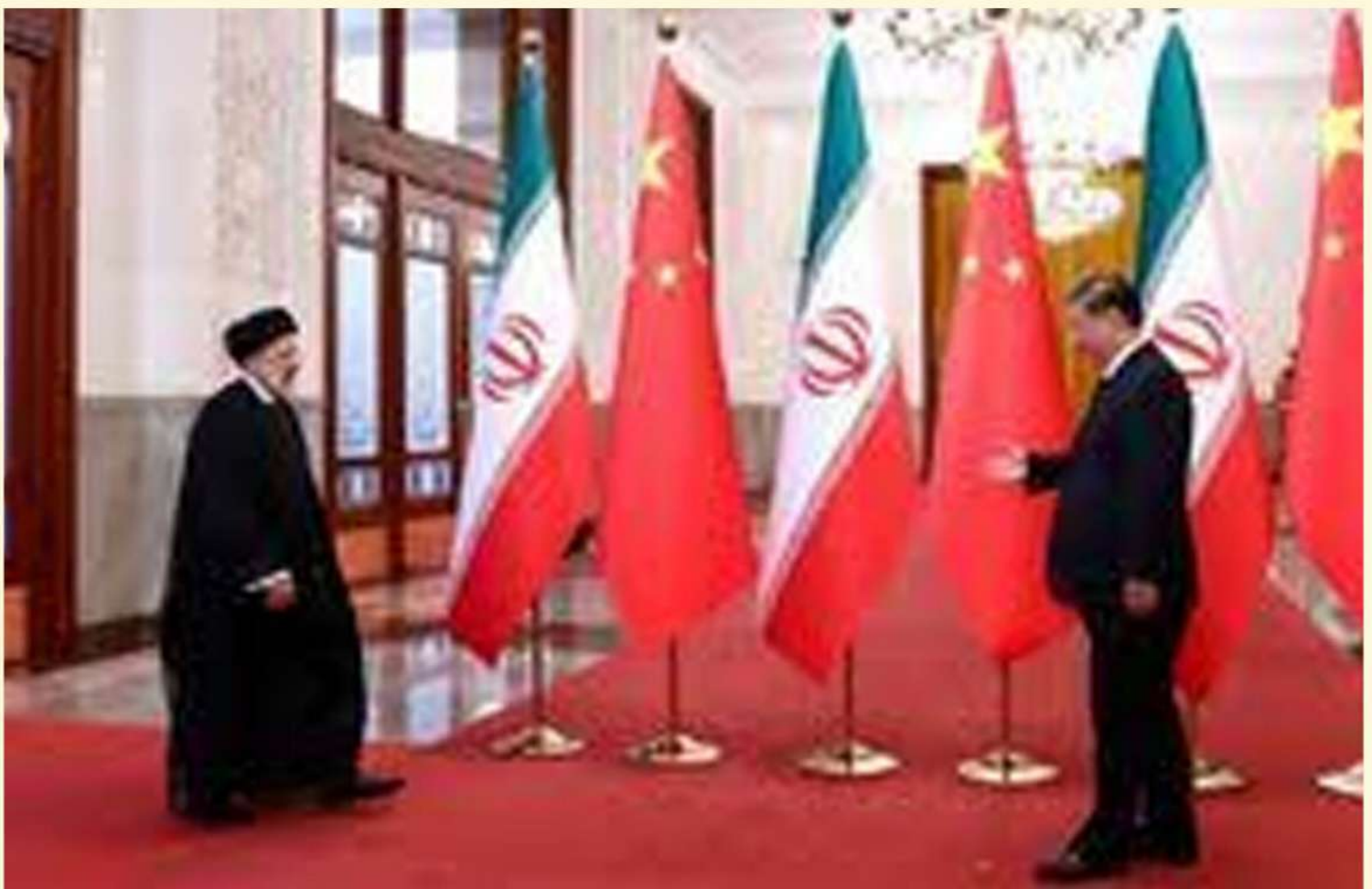
ویژه پادشاه عربستان و وزیر خارجه این کشور در مراسم تشییع شهیدان رئیسی و امیرعبداللهیان در تهران و همچنین تماس تلفنی محمد بن سلمان با محمد مخبر، سرپرست ریاست جمهوری ایران و دیدار اخیر خالد بن سلمان، وزیر دفاع عربستان سعودی با رهبر انقلاب حاکی از بهبود روابط دو کشور است.

بازگشت به رابطه با مصر، بحرین و...

دولت سیزدهم گام‌های مهمی برای احیای روابط با مصر و بحرین نیز برداشت. ایران و مصر نقشه‌راهی برای گسترش روابط تدوین کردند و رایزنی‌ها میان مقامات دو کشور شکل گرفت. رئیس‌جمهور مصر از اولین سران کشور های عربی بود که شهادت رئیسی و امیرعبداللهیان را تسلیت گفت و وزیر خارجه خود را به تهران اعزام کرد. اظهارات «حمد بن عیسی آل خلیفه» پادشاه بحرین در دیدار با ولادیمیر پوتین در مسکو، مبنی بر نبود دلیلی برای به تعویق انداختن عادی‌سازی روابط با ایران هم نشان‌دهنده پیشرفت در این حوزه بود. علاوه بر این، دولت سیزدهم روابط با کویت، امارات متحده عربی و کشورهای آفریقایی مانند لیبی، سودان، جیبوتی و مالدیور را تقویت کرد. مدیریت موفقیت آمیز اختلافات با دولت افغانستان،

اقتصادی و امنیتی فراهم کرد. همچنین بهبود روابط با کویت و حل و فصل اختلافات با دولت افغانستان و اقلیم کردستان عراق هم نمونه دیگری درباره این موضوع است. در حوزه آفریقا، سفر های رئیسی به کنیا، اوگاندا و زیمبابوه در تیر ۱۴۰۲، به امضای اسناد همکاری در زمینه های تجارت، فناوری و انرژی منجر شد. این سفرها که پس از دوده اولین حضور یک رئیس جمهور ایران در این کشورها بود، مراودات تجاری ایران با آفریقا را افزایش داد و زمینه را برای صادرات خدمات فنی - مهندسی فراهم کرد. دیدار رئیسی با الهام علی اف در افتتاح سد قیز قلعه

جمهوری آذربایجان و اقلیم کردستان عراق، حل و فصل مسئله گازی با ترکمنستان و پیشبرد خط لوله صلح با پاکستان، از دیگر دستاوردهای این دولت بود. سفر رئیسی به پاکستان در اردیبهشت ۱۴۰۳ و امضای هشت سند همکاری با چشم انداز تجارت ۱۰ میلیارد دلاری هم نمونه ای از این تلاش ها بود. دولت سیزدهم در راستای سیاست همسایگی، روابط با امارات متحده عربی را نیز به سطح جدیدی ارتقا داد. این تحول که در چهارچوب استراتژی «نخست همسایگان» شهید رئیسی انجام شد، به کاهش تنش ها در خلیج فارس کمک کرد و زمینه را برای همکاری های





رویکردی چندجانبه و متوازن را درپیش گرفت. این رویکرد با تمرکز بر «نگاه به شرق» و تقویت روابط با کشورهای غیرغربی، ایران را در برابر تحریم‌های غرب مقاوم‌تر کرد و قدرت چانه‌زنی آن را در معادلات جهانی افزایش داد. یکی از برجسته‌ترین دستاوردهای دستگاه دیپلماسی، عضویت کامل ایران در «سازمان همکاری شانگهای» و «گروه بریکس» بود. ایران در سال ۲۰۲۱ به‌عنوان عضو کامل سازمان همکاری شانگهای پذیرفته شد و در سال ۲۰۲۴ رسماً به بریکس (برزیل، روسیه، هند، چین و آفریقای جنوبی) پیوست.

در مرز ایران و جمهوری آذربایجان، نمونه‌ای دیگر از دیپلماسی فعال منطقه ای بود. این پروژه که به‌عنوان نماد همکاری دوجانبه معرفی شد، نه تنها به توسعه اقتصادی منطقه کمک کرد، بلکه اختلافات مرزی را مدیریت و نشان دهنده عزم ایران برای تقویت روابط با همسایگان شمالی بود. این تلاش‌ها، جایگاه ایران را به‌عنوان یک بازیگر مسئول در منطقه محکم کرد.

عضویت در بریکس و شانگهای اهرمی برای چانه‌زنی با غرب

دولت سیزدهم با فاصله گرفتن از سیاست‌های تک‌ساحتی گذشته،



ریکس با هدف ایجاد مصونیت در برابر تکانه‌های اقتصادی غرب و کاهش هژمونی دلار شکل گرفت. تأسیس «بانک توسعه نوین» بریکس و تلاش برای دلارزدایی از مبادلات تجاری، از مزایای کلیدی این گروه برای ایران است. موقعیت جغرافیایی بی‌نظیر، منابع سرشار انرژی و اراده قوی ایران برای حفظ استقلال، عضویت در بریکس را به یک موفقیت استراتژیک تبدیل کرد. عضویت در سازمان همکاری شانگهای نیز ایران را به عنوان نهمین عضو اصلی در جایگاهی قرار داد که می‌تواند افق‌های جدیدی از همگرایی منطقه‌ای ایجاد کند. رئیسی در بیست‌وسومین نشست سران این سازمان، بر ظرفیت تمدنی کشورهای عضو برای وحدت و صلح‌سازی تأکید کرد. سفرهای مکرر رئیسی به تاجیکستان، ترکمنستان، و ازبکستان و امضای اسناد همکاری در حوزه‌های انرژی، ترانزیت و تجارت، نشان‌دهنده اهمیت این سازمان برای دولت سیزدهم بود. دولت سیزدهم با تقویت روابط با چین و روسیه، به عنوان دو قدرت کلیدی شرقی، گام‌های بلندی در راستای سیاست «نگاه به شرق» برداشت.

سفر رئیسی به پکن در بهمن ۱۴۰۱ منجر به امضای ۲۰ سند همکاری در زمینه‌های مدیریت بحران، فناوری اطلاعات، تجارت و میراث فرهنگی شد.

این اسناد، مبادلات تجاری ایران و چین را به حدود ۳ میلیارد دلار رساند. در حوزه روسیه، دو سفر رئیسی به مسکو در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۲، به تقویت همکاری‌ها در زمینه‌های انرژی، بانکی، ترانزیت و امنیتی منجر شد.

رئیس‌ی در دیدار با ولادیمیر پوتین در سال ۱۴۰۲ بر ضرورت توقف بمباران غزه تأکید کرد و پوتین از افزایش حجم مبادلات اقتصادی به ۵ میلیارد دلار خبر داد. این روابط نه تنها به ایران کمک کرد تا تحریم‌های غرب را دور بزند، بلکه جایگاه آن را در معادلات جهانی تقویت کرد.

همکاری‌های علمی و کشاورزی، از جمله پروژه‌های مشترک در حوزه فناوری‌های پیشرفته، نشان‌دهنده عمق این روابط بود. این تعاملات که در چارچوب سازمان‌های بریکس و شانگهای تقویت شد، به ایران امکان داد تا باتکیه بر شرکای شرقی، از فشارهای اقتصادی غرب بکاهد و قدرت چانه‌زنی خود را افزایش دهد.

احیای مذاکرات هسته‌ای با حفظ منافع ملی

دولت سیزدهم سعی کرد مذاکرات هسته‌ای را از «موضع عزت» دنبال کند و از گره‌زدن اقتصاد کشور به نتایج این مذاکرات جلوگیری کرد. رئیسی در گفت‌وگویی تأکید کرد که مذاکرات مستقیم با آمریکا بی‌فایده است و بر لزوم تضمین برای لغو تحریم‌ها اصرار داشت. او از تناقض سیاست‌های آمریکا در وضع



كوتاه مدت وجود دارد.

حرکت در لبه دیپلماسی و میدان

حسین امیرعبداللہیان، با تجربه قابل توجه در حوزه منطقه ای و ویژگی های شخصیتی مانند مشورت پذیری و سعه صدر، نقش بی بدیلی در پیشبرد سیاست خارجی دولت سیزدهم ایفا کرد. نتخاب او با ۲۷۰ رأی موافق از مجلس یازدهم، نشان دهنده مقبولیت قابل توجه او بود. امیرعبداللہیان با پیوند دادن میدان و دیپلماسی، گره های داخلی سیاست خارجی را باز کرد و هماهنگی بی سابقه ای میان نهادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی ایجاد نمود. او در حوزه منطقه ای، به ویژه در جریان

تحریم های جدید همزمان با مذاکرات انتقاد کرد و خواستار اعتماد سازی از سوی غرب شد. با وجود تلاش های ایران برای احیای مذاکرات هسته ای، اختلافات با آمریکا و طرف های اروپایی بر سر جزئیات و به پایان رسیدن زودهنگام عمر دولت، مانع از توافق کامل شد.

«جوزپ بورل» مسئول سیاست خارجی سابق اتحادیه اروپا، از فاصله گرفتن مواضع طرفین ابراز نگرانی کرد، اما ناصر کنعانی تأکید داشت که پاسخ ایران به پیشنهادات اتحادیه اروپا سازنده و شفاف بوده و در صورت وجود اراده سیاسی متقابل، امکان توافق در





پیوند دادن اقتصاد کشور به مذاکرات هسته‌ای

دولت سیزدهم با تأکید بر عدم وابستگی اقتصاد به مذاکرات هسته‌ای، سیاست خارجی را به ابزاری برای تقویت خودکفایی و استقلال اقتصادی تبدیل کرد. رئیسی در سخنرانی خود در نمایشگاه توانمندی‌های صادراتی ایران (Iran Expo ۲۰۲۳) تأکید کرد که «فعالیت‌های اقتصادی به مذاکرات گره نخورده» و «مذاکرات از موضع عزت دنبال می‌شود». او با اشاره به شکست «فشار حداکثری» آمریکا، از دستاورد های ایران در دور زدن تحریم‌ها سخن گفت. در ادامه هم مراودات تجاری با

جنگ غزه، دپلماسی فعالی را دنبال کرد. در هفت ماه پایانی عمر خود، رایزنی های مستمری با همتایان منطقه‌ای و رهبران جریان مقاومت انجام داد تا آتش‌بس در غزه برقرار شود.

دیدارهای او با مقامات عمان، یمن و دیگر کشورها و همچنین رایزنی‌های تلفنی مستمر، نشان‌دهنده تعهد او به کاهش تنش‌ها و حمایت از جبهه مقاومت بود. عملیات وعده صادق هم که با اثرگذاری وزارت امور خارجه هم در حوزه دپلماسی و هم در میدان با موفقیت انجام شد، نمونه‌ای از هم‌افزایی این دو عرصه بود.

آفریقا تقویت شد و قراردادهای سوآپ گازی با ترکمنستان و خط لوله صلح با پاکستان به امضا رسید.

سفرهای رئیس‌ی به کنیا، اوگاندا، زیمبابوه و سریلانکا و افتتاح پروژه‌های بزرگ مانند سد و نیروگاه اوماوایا در سریلانکا، زمینه را برای توسعه صادرات خدمات فنی - مهندسی ایران فراهم کرد و در عین پیگیری مذاکرات هسته‌ای، مبادلات تجاری با چین و روسیه هم به میزان قابل توجهی افزایش پیدا کرد.

۲۸ سفر خارجی در ۳۴ ماه

رئیس‌ی در ۳۴ ماه ریاست جمهوری خود، ۲۸ سفر خارجی به ۲۳ کشور انجام داد که نشان‌دهنده تحرک دیپلماتیک پررنگ در طول دولت سیزدهم بود. این سفرها با تمرکز بر کشورهای همسایه، آسیای میانه، آفریقا و آمریکای لاتین، به امضای اسناد همکاری متعدد در حوزه‌های انرژی، تجارت و فناوری منجر شد. سفر به تاجیکستان در سال ۱۴۰۰ که به عضویت دائم ایران در سازمان همکاری شانگهای منجر شد و سفر به آفریقای جنوبی برای اجلاس بریکس، از مهم ترین این سفرها بود. آخرین سفر رئیس‌ی به مرز ایران و جمهوری آذربایجان برای افتتاح سد «قیز قلعه سی» نمادی از همکاری منطقه‌ای بود که همزمان شد با آخرین سکانس سیزدهمین دولت ایران. □





تجسم حکمرانی انقلابی در سپهر جمهوریت

چهاردهم خرداد ۱۴۰۳، در حالی که ملت ایران بار دیگر به یاد امام خمینی (ره) گرد هم آمده بودند، بیانات رهبر معظم انقلاب جلوه‌ای متفاوت یافت. این بار محور اصلی سخنان ایشان، نه تنها یاد امام، بلکه تمجید از رئیس جمهوری بود که چند روز پیش، در خدمت به مردم جان باخته و به عنوان «شهید خدمت» در حافظه ملت نقش بسته بود. سخنان رهبر انقلاب درباره آیت الله رئیسی، صرفاً تجلیل از یک فرد نبود؛ بلکه بازخوانی یک الگو و تبیین هندسه‌ای از حکمرانی در تراز انقلاب اسلامی بود. رهبر انقلاب، با اشاره به حضور میلیونی مردم در مراسم تشییع پیکر رئیس جمهور شهید، این حضور را حماسه‌ای کم‌نظیر و حامل پیام‌های روشن دانستند.





تحلیل این پیام‌ها، نشان می‌دهد که ملت ایران همچنان زنده، پویانده و وفادار به اصول انقلاب است. مردمی که به رغم دشواری‌ها و گلایه‌ها، هنگامی که اخلاص، صداقت و خدمت را در مسئولان خود مشاهده کنند، بی‌درنگ به صحنه می‌آیند. این رویداد همچنین نمایانگر اعتماد عمومی به مدیران خدمتگزار بود؛ اعتمادی که سرمایه‌ای بی‌بدیل برای نظام جمهوری اسلامی محسوب می‌شود.

تأکید رهبر انقلاب بر واژه «نصاب تازه» در توصیف خدمتگزاری شهید رئیسی، معنای خاصی دارد. رئیسی، تنها رئیس جمهوری پرتلاش نبود؛ او معیار جدیدی برای مسئولیت‌پذیری و وفاداری به مردم تعریف کرد.

حجم کار، کیفیت حضور، پیگیری شبانه روزی و بی‌اعتنایی به رفاه شخصی، مؤلفه‌هایی بود که در رفتار و گفتار او به وضوح دیده شد. وقتی او می‌گفت «ما برای انجام وظیفه آمده‌ایم، نه برای کسب قدرت»، در واقع مدل جدیدی از حکمرانی را عرضه می‌کرد؛ مدلی که مبنا را بر خدمت بی‌منت و نه قدرت‌نمایی و ریاکاری، استوار می‌ساخت. نکته مهم دیگر در تحلیل این سخنان ترکیب موفق رئیسی از اقتدار و کرامت بود. رهبر انقلاب با وضوح اعلام کردند که رئیسی

دولت او کم تحرک خواهد بود، شهید رئیسی با گسترش تعاملات منطقه‌ای و جهانی، حضور ایران را در معادلات بین المللی تقویت کرد. عضویت ایران در پیمان‌های راهبردی مانند بریکس و شانگهای، گسترش روابط با همسایگان و توازن سازی تعامل با شرق و غرب، بخشی از دستاوردهای ملموس دولت او بود. در همین راستا، شهید رئیسی در تربیون‌های بین‌المللی چون سازمان ملل، با صراحت از عزت ملی دفاع کرد و نشان داد که تعامل جهانی، منافاتی با اصول‌گرایی ندارد. نقطه اوج این تجربه حکمرانی، اما در لحظه‌ای غیرمنتظره رقم خورد؛ هنگامی که ملت ایران، رئیس

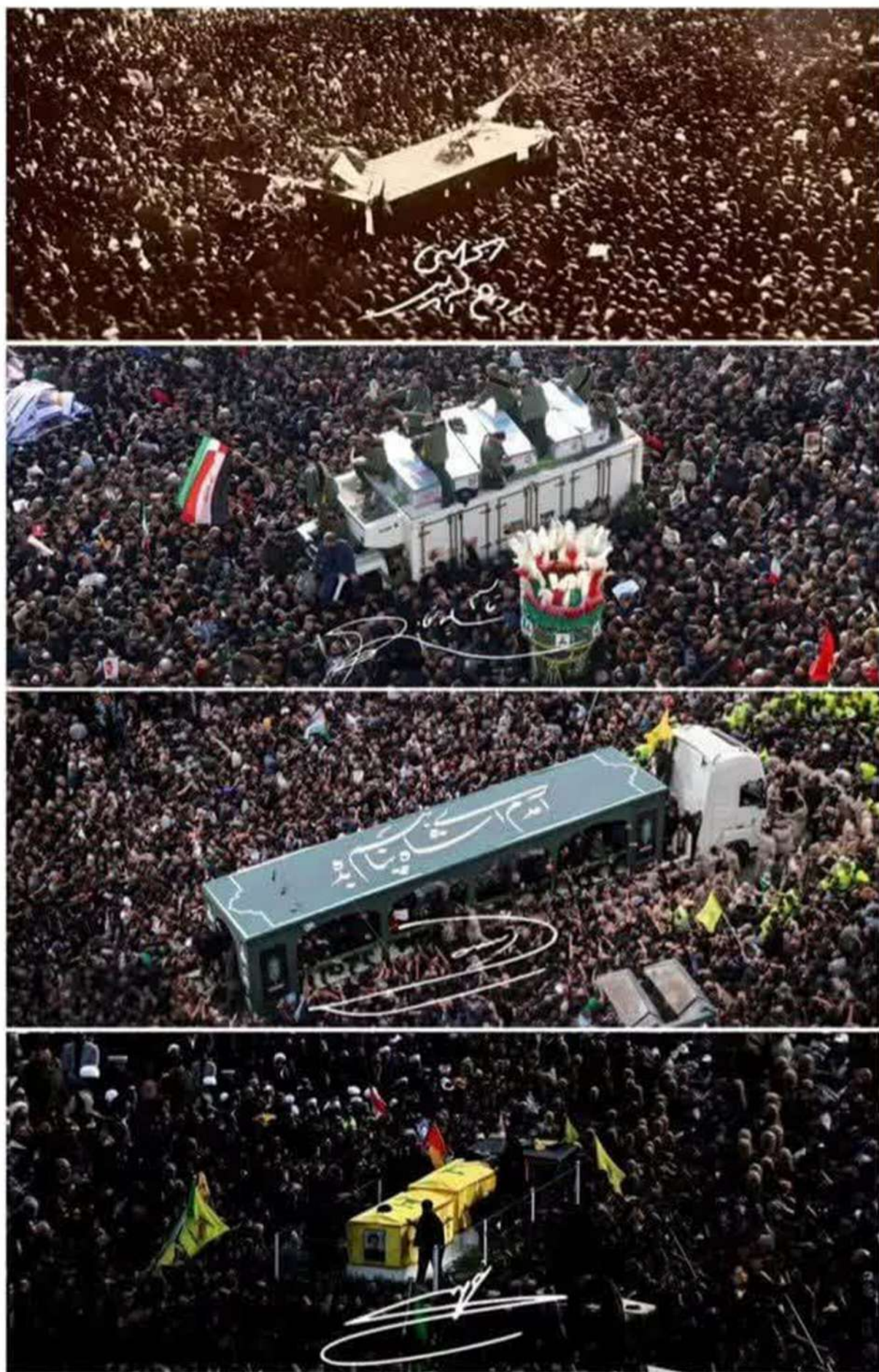
در برابر دشمن مرزبندی روشن داشت و به لبخندهای فریبکارانه اعتماد نمی کرد، اما در برابر منتقدان و مخالفانش با ادب و بزرگواری رفتار می کرد. این خصیصه در دورانی که سیاستمداران اغلب یا در برابر دشمن سست می شوند یا با مردم با تندی و تحقیر برخورد می کنند، مزیت مهمی برای رئیس جمهور شهید بود. او نشان داد که می توان انقلابی بود، اما متین؛ می توان مقتدر بود اما اهل انصاف. در عرصه سیاست خارجی نیز عملکرد آیت الله رئیسی از منظر راهبردی قابل توجه است. برخلاف تصور برخی ناظران که تصور می کردند سیاست خارجی در





الله رئیسی را مایه برکت دانستند و تأکید کردند که باید از این حادثه الهام گرفت. این فراز، نقطه عزیمت تحلیل ما نیز است. اکنون دیگر شهادت رئیسی، تنها یک فقدان نیست؛ بلکه فرصتی برای بازگشت به معیارهای اصیل انقلاب است. فرصتی برای اصلاح نگاه مدیران، تجدید عهد با مردم و بازتعریف نسبت قدرت و خدمت است. به بیان دیگر شهید رئیسی اگرچه رفت، اما میراث فکری و عملی او در دل و ذهن ملت باقی خواهد ماند. مردی که جمهوریت را نه در شعار، بلکه در میدان‌های خدمت معنا کرد، امروز به الگویی زنده برای حکمرانی تراز انقلاب بدل شده است.

جمهور خود را در سانحه‌ای غم‌انگیز از دست داد. در این بزنگاه، نظام جمهوری اسلامی بار دیگر توانست بلوغ خود را به نمایش بگذارد. مدیریت آرام بحران، حفظ ثبات سیاسی و ادامه روند امور اجرایی کشور نشان داد که نظام برخاسته از مردم حتی در سخت‌ترین لحظات نیز از درون خود بازتولید می‌شود و انسجام ملی را حفظ می‌کند. این پایداری حاصل اعتماد عمومی به رهبری، ساختار مستحکم قانونی و تجربه انباشته نظام در مواجهه با بحران‌هاست. رهبر انقلاب در پایان سخنان خود با نگاهی امیدوارانه شهادت آیت



پایان ماموریت مردان خدا